

Status

Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2008-2011)

Februar 2010

JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET

A. Ofre for vold i nære relasjoner skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse

1. I løpet av 2008 skal det være etablert barnehus i alle regioner slik at tilbudet blir landsdekkende. Målet med barnehusene er å gi bedre tilbud til barn som utsettes for overgrep ved at blant annet medisinsk undersøkelse, dommeravhør og behandling tilbys samlet. De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforbygging (RVTS) har et særlig ansvar for å bygge opp kompetanse på området og formidle kunnskap til tjenesteapparatet.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Det er nå etablert barnehus i Bergen, Trondheim, Tromsø, Kristiansand, Hamar og Oslo. Barnehuset i Oslo ble åpnet 8. september 2009. I løpet av 2010 skal det etableres ytterligere ett barnehus, i Stavanger.

I oppdragsbrevet til de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) for 2009 står det at Barnehusene skal etablere et samarbeid med RVTSene på området vold og overgrep mot barn.

I region øst er det etablert en samarbeidsavtale mellom Barnehuset Hamar og RVTS Øst. I 2009 ble "Politinettverk Barnehuset Hamar" opprettet. Målsetningen med nettverket er kunnskapsutvikling på området kommunikasjon med barn i dommeravhør. Målgruppen er politiavhørere som foretar dommeravhør i Barnehuset Hamar, samt de fagansatte ved Barnehuset. I tillegg har Barnehuset Hamar faste samarbeidsmøter med RVTS Øst.

Politimesteren i Oslo fikk i mars 2009 ansvaret for å opprette og lede en regional planleggingsgruppe med sikte på å etablere et treårig barnehusprosjekt i Oslo regionen. To spesialrådgivere representerer RVTS Øst i denne prosjektgruppen. Barnehuset Oslo åpnet for drift 1. september 2009.

RVTS Midt-Norge har samarbeid med Barnehuset Trondheim hvor de blant annet gir månedlig veiledning i saker som omhandler vold og overgrep. Videre sitter leder for RVTS Midt-Norge i barnehusets referansegruppe.

RVTS Vest etablerte i 2008 en formell samarbeidsavtale med Barnehuset i Bergen.

RVTS Nord har vært sentral i etableringen av Barnehuset i Tromsø. Tverrfaglig konsultasjonsteam som gir råd og veiledning i overgrepssaker mot barn er

overført fra RVTS til Barnehuset Tromsø. RVTS Nord vil også ha tilknytning til Barnehuset ved at en ansatt psykolog skal ha delt stilling mellom ressursenteret og Barnehuset. I tillegg er RVTS Nord representert med to medarbeidere i det tverrfaglige konsultasjonsteamet som ledes fra Barnehuset.

En medarbeider fra RVTS Sør har bistått Agder politidistrikt i forprosjekt og oppstart av Barnehuset i Kristiansand. Samarbeidet vil bli fulgt opp med veilednings- og opplæringstilbud til ansatte ved Barnehuset, samt tilbud om prosessveiledning med sikte på å forebygge sekundærtraumatisering.

2. Det opprettes en døgnåpen, gratis alarmtelefon for barn og unge som er utsatt for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Målet er at barn skal kunne henvende seg til ett telefonnummer om sin situasjon og bekymring, og at henvendelsen deretter kan videreformidles til rett instans i kommunen for oppfølging. Voksne som er bekymret for barn skal også kunne ringe til alarmtelefonen. Alarmtelefonen etableres som et to-årig pilotprosjekt i perioden 2008-2009.

Ansvarlig: BLD, JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

2. juni 2009 åpnet en nasjonal alarmtelefon for barn og unge, hvor både barn og unge selv, samt bekymrede voksne får mulighet til å si fra om sin bekymring for et barn som utsettes for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Alarmsentralen har telefonnummer 116111 og nettadressen er www.116111.no

Det er barneverntjenesten i Kristiansand v/barnevernvakta som har fått i oppdrag å etablere og drifte alarmsentral for barn og unge i perioden 2009-2011. Alarmsentralen skal formidle kontakt med politi eller AMK i akutsituasjoner. Generell bekymring for barns omsorgssituasjon skal formidles til aktuell barneverntjeneste. Fra oppstart frem til 31. desember 2009 var det 2264 som ringte til alarmtelefonen.

Alarmtelefonen gjennomførte i desember 2009 en større markedsføringsoffensiv. For politiets del innebærer dette at alarmtelefonen skal gjøres kjent for alle innen politiet. Politidirektoratet har fått ansvar for å informere politidistriktene. Øvrige berørte direktorater vil bruke andre offentlige instanser som helsestasjon, skole, fritidsklubber, legesentre osv. for å nå målgruppen med informasjon.

3. Voldsofferstatningsordningen skal endres slik at barn som er vitne til vold mot en nærstående person gis rett til voldsoffer-erstatning. Forslaget fremmes i

Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) som ligger til behandling i Stortinget og som forventes vedtatt inneværende år med ikrafttreden 1.1.08.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Ved lov av 21. desember 2007 nr 125 ble voldsoffererstatningsloven § 1 endret slik at hvis et barn opplever vold mot nærstående person, og dette er egnet til å skade barnets trygghet og tillitt, har barnet rett til oppreisningserstatning. Loven trådte i kraft 01.01.2008.

4. Regjeringen vil utrede om det er behov for å styrke det strafferettslige vernet for barn som eksponeres for vold i familien.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

I den nye straffeloven som ble vedtatt i stortinget i mai 2009, er den øvre strafferammen for mishandling i nære relasjoner økt fra 3 til 6 år, og for grov mishandling fra 6 til 15 år. Det også lagt opp til en betydelig straffeskjerpelse innenfor disse strafferammene. Dersom barn er vitne til volden som utøves, skal dette tillegges skjerpene vekt i straffeutmålingen.

5. I saker som omfattes av ordningen med bistandsadvokat, herunder ofre for vold i nære relasjoner, skal det gis rett til en kostnadsfri samtale med advokat før anmeldelse.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Med virkning fra 1. juli 2008 er fornærmede og etterlatte gitt styrkede rettigheter til informasjon og deltakelse i straffesaksbehandlingen samt fått rett til bistandsadvokat i større grad enn tidligere. Dette innebærer at ofre for vold i nære relasjoner gis rett til bistandsadvokat også før anmeldelse inngis. For nærmere omtale vises det til Ot. prp. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte); <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/2007-2008/Otprp-nr-11-2007-2008.html?id=489616&epslanguage=NO>

6. En levekårsundersøkelse blant innsatte i norske fengsler viste at mange kvinnelige innsatte har vært

utsatt for vold og overgrep. For å gi kvinnene en mulighet til å bearbeide sine erfaringer skal det gjennomføres et samarbeidsprosjekt mellom Oslo Krisesenter og Bredtveit fengsel. I tillegg til det direkte tilbudet som skal gis til kvinnene gjennom samtaler og gruppebasert virksomhet, skal det utvikles metoder i arbeidet for å nå gruppen, samt spre kompetanse om vold i nære relasjoner i kriminalomsorgen.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2007

Gjennomføring: 2008

Status

Prosjektet er igangsatt. I april 2009 ble det utarbeidet en rapport om erfaringene i prosjektet "Arbeidet med voldsutsatte kvinner i fengsel". Rapporten kan hentes på denne adressen; <http://www.oslokrisesenter.no/Publikasjoner/index.html>

7. For å styrke rettssikkerheten for små barn i alderen 0 til 3 år som dør plutselig og uventet, skal det gis et obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten. Hovedformålet er å fastsette dødsårsak samt å fremskaffe kunnskap i forebyggingsøyemed. Dersom dødsfallet kan skyldes en straffbar handling, skal det gis melding til politiet. For å kunne sette i verk tiltaket er det nødvendig å endre forskrift om melding av unaturlig dødsfall. Forskriftsarbeidet vil starte opp i 2008.

Ansvarlig: HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2010

Status

Regjeringen besluttet å innføre en ordning med obligatorisk plikt for spesialisthelsetjenesten til å tilby små barns foreldre dødsstedsundersøkelse ved alle tilfeller av plutselig uventet sped- og småbarnsdød. Hovedhensikten er å bidra til å fastsette dødsårsak, men også å bedre rettssikkerhet ytterligere for barn under 3 år. Det er ikke obligatorisk å ta imot tilbudet. Erfaringene fra et prosjekt som ble gjennomført for få år siden viser imidlertid at flertallet av foreldrene ønsker å benytte denne muligheten til å klarlegge omstendighetene rundt dødsfallet så langt som mulig. Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Folkehelseinstituttet oppdraget med å utforme det videre arbeidet.

8. Det skal arbeides for å gjøre krisesentrene tilgjengelige og tilrettelagt for alle aktuelle brukergrupper, herunder kvinner med funksjonsnedsettelse. Krisesentrenes vertskommuner skal oppfordres til slik tilrettelegging, blant annet gjennom bruk av Husbankens låneordninger og den kompetansen som i dag finnes om universell utforming.

Ansvarlig: BLD, KRD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir.) har tidligere i samarbeid med Husbanken sendt et informasjonsbrev til alle krisesentre som ikke er tilrettelagte for kvinner med funksjonsnedsettelse, og deres vertskommuner. I brevet orienteres det om låneordningen i Husbanken, og den kompetansen som banken og andre kunnskapsmiljøer har om universell utforming. Videre oppfordres det til at aktuelle krisesentre og verstkommuner setter temaet på dagsorden, og til at det tas kontakt med Husbankens regionkontorer for bistand.

Bufdir. gjennomførte i november 2009 en nasjonal konferanse om funksjonsnedsettelse og utsatthet for vold og overgrep, samt tilgjengelighet og behovet for tilrettelagte hjelpetjenester. Målgruppen var ansatte ved landets krisesentre og incestsentre, kommunale hjelpetjenester for funksjonshemmede, overgrepsmottak, regionale ressursentre mot vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging med flere.

På konferansen ble det blant annet framlagt oppdatert kunnskapsstatus om forskning knyttet til overgrep og vold mot kvinner med funksjonsnedsettelse, samt seksuelle overgrep mot barn med ulike typer funksjonsnedsettelse.

9. Politidistriktene skal pålegges en minstestandard der funksjonen som familievoldskoordinator skal være en 100 % stilling. I de største politidistriktene skal det etableres egne team. Teammodellen skal være landsdekkende, i den forstand at distrikter uten egne team skal sikres kompetanseoverføring og bistand der det er behov for det. Målsettingen er å sikre at ofre for vold i nære relasjoner møtes med respekt, kunnskap og forståelse når de henvender seg til politiet, samt å sikre god kvalitet på etterforskning og påtalevedtak.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: Varig

Status

Alle politidistrikter er nå pålagt å ha minstestandard 100% stilling for familievoldskoordinator. Denne stillingsfunksjon omfatter også koordinering av seksuelle overgrepssaker. Det er i dag en rekke politidistrikter som har avdelinger, avsnitt, seksjoner eller team for etterforskning av vold og seksuelle overgrep. Det er gjennomført to kurs for koordinatorene, høsten 2008 og våren 2009, med målsetning å styrke deres kompetanse innen arbeidet med vold i nære relasjo-

ner og seksuelle overgrep. Arbeidsoppgavene for koordinatorene for familievold og seksuelle overgrep er definert i Politidirektoratets rundskriv 02/018 av 23. april 2002 og "Retningslinjer for politiets styrking av koordinatorfunksjonen for familievold og seksuelle overgrep" av 10. mars 2008.

10. Det skal gjennomføres et pilotprosjekt med bruk av elektronisk merking av voldsutøvere (omvendt voldsalarm). Elektronisk merking vil kunne benyttes som et virkemiddel i saker der det foreligger et brudd på et ilagt besøksforbud. Målsettingen er å øke tryggheten for offeret og plassere ansvaret for volden hos utøveren.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Etter sondering i markedet har det vist seg ikke å foreligge hensiktsmessige tekniske produkter til formålet. Oppdraget med å utvikle en slik teknisk løsning er lagt til Politiets Data- og Materieltjeneste (PDMT). En presentasjon og demonstrasjon av prosjektet ble holdt i Asker og Bærum politidistrikt 7. september 2009. Forventet oppstart er januar 2010.

Når det gjelder de rettslige spørsmålene knyttet til innføring av ordningen ble forslaget om endringer i straffelovens § 33 og straffeprosesslovens §§ 181 – kontaktforbud (besøksforbud) med elektronisk merking jf. Ot. prp. 25 (2008-2009), vedtatt av Stortinget 28. mai 2009.

11. Politi-høgskolen har utarbeidet rapporten "Å leve på sperret adresse". Tiltakene i rapporten skal gjennomgås og vurderes opp mot behovet for å bedre forholdene for kvinner som må leve på sperret adresse (kode 6/7). Det er særlig viktig å synliggjøre behovene til barn som lever sammen med en foresatt på sperret adresse. Rutinene i offentlige etater skal gjennomgås og forbedres for å sikre at informasjon om personer som lever på sperret adresse ikke gis ut.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 - 2009

Status

Politidirektoratet er bedt om å legge til rette for at beslutningsmyndighet om adressesperre overføres fra registerfører i folkeregisteret (Skattedirektoratet) til politiet samt å utvide varigheten av adressesperre fra ett til tre år. Overføring av beslutningsmyndigheten til politiet vil i større grad kunne gi trusselutsatte et kontaktpunkt for informasjon/rådgivning og individuelt tilpassede sikkerhetstiltak. Politiet vil dessuten,

i samråd med den trusselutsatte, på en bedre måte kunne vurdere hvilke kombinasjoner av sikkerhetstiltak som er best egnet for å ivareta den trusselutsattes sikkerhetsbehov og livssituasjon.

Politidirektoratet har i samarbeid med Kripos oversendt et konkret forslag til Justisdepartementet for vurdering. I forslaget ligger rutinene for den såkalte "postkassefunksjonen", og overføringen av beslutningsmyndigheten fra Finansdepartementet v/Skatte- og tolldirektoratet til Justisdepartementet og politiet vil iverksettes når finansieringsspørsmålet vedrørende postformidlingssystemet er på plass. Det foreligger en intensjon om at dette skal være avklart ved utløpet av første halvår 2010.

12. Politiforklaringer med lyd- og bildeopptak har en rekke fordeler og skal brukes mer, jf. Riksadvokatens retningslinjer av 24. april 2007. Slike avhør gir blant annet sikkerhet for at alt som forklares kommer med og at belastende avhør kan gjennomføres raskere. En viktig fordel er også at andre kan danne seg et bedre inntrykk av omstendighetene ved forklaringer, for eksempel hvordan et volds- eller voldtektsoffer fremsto på anmeldelsestidspunktet. Alle politidistrikt skal derfor ha tekniske muligheter til å foreta politiavhør med opptak av lyd- og bilde.

Ansvarlig: JD
Oppstart: 2008
Gjennomføring: Varig

Status
Alle politidistrikt har mottatt utstyr som gjør det mulig å foreta politiavhør med lyd- og billedopptak.

13. For mange ofre og vitner er det en betydelig belastning å forklare seg for retten, i en del tilfeller flere ganger. Sikres forklaringene fra tingretten ved lyd- og billedopptak, og disse tillates brukt ved ankebehandlingen, kan det være tilstrekkelig at et offer forklarer seg for retten en gang, samtidig som adgangen til å overprøve tingrettens dom beholdes. En slik ordning reiser mer vidtgående spørsmål knyttet til ankeordningen og skal utredes nærmere.

Ansvarlig: JD
Oppstart: 2008
Gjennomføring: 2008 – 2009

Status
Arbeidet ble startet høsten 2008. Spørsmålet om å benytte lydopptak under ankeforhandlingen vil bli sendt på høring, med sikte på å fremme forslag i en proposisjon i løpet av 2010.

14. Det skal utarbeides en brosjyre om rettshjelp og rettssystemet på flere språk. Brosjyren skal gjøres

tilgjengelig på alle landets politistasjoner.

Ansvarlig: JD
Oppstart: 2008
Gjennomføring: 2008

Status
Brosjyren inneholder informasjon om juridiske rettigheter for personer som har vært utsatt for straffbare handlinger som vold, overgrep, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og menneskehandel. Brosjyren er oversatt til 9 språk og foreligger også på samisk og i punktskrift. Brosjyrene kan hentes på denne adressen; <http://www.krisesenter.com/index.html>

15. Det skal igangsettes et arbeid for å sikre at flere kvinner som kommer til Norge gjennom familiejenforening deltar i norskopplæringen, slik de har rett og plikt til. Kvinner med svake norskkunnskaper og liten kjennskap til egne rettigheter i det norske samfunn er særlig sårbare dersom de skulle oppleve vold i nære relasjoner.

Ansvarlig: AID
Oppstart: 2008
Gjennomføring: 2008 – 2009

Status
Tiltaket er delegert til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). IMDi følger opp tiltaket fortløpende med å ta opp spørsmålet i kontakt med kommunene. Prosjektet "Ny Sjanse" (et kvalifiseringsprogram for innvandrere mellom 18 og 55 år med mer enn 2 års botid i Norge som har vært avhengige av sosialhjelp over lengre tid) har et særlig fokus på kvinner. I 2008 var 65 % av deltakerne i Ny sjanse kvinner. I 2009 har Ny sjanse utvidet målgruppen til å gjelde hjemmeværende innvandrerkvinner som står utenfor arbeidsmarkedet, og som heller ikke er mottakere av offentlige ytelser til livsopphold. Det antas at et flertall av disse er familiejenforente. De fleste deltakerne i Ny sjanse har grunnleggende norskopplæring som en del av sitt kvalifiseringsprogram.

IMDi deltar i referansegruppen for "Krafttak i norskopplæringen i Oslo". Satsingen har tre hovedmål: økt rekruttering til norskopplæringen økt kvalitet i norskopplæringen og økt gjennomstrømming og fullføring.

16. Det skal igangsettes et pilotprosjekt med gratis støttetelefon for kriminalitetsofre. Tilbudet vil særlig kunne være til hjelp for ofre for vold i nære relasjoner.

Ansvarlig: JD
Oppstart: 2008
Gjennomføring: 2008

Status

Støttetelefonen for kriminalitetsofre ble åpnet 1. september 2008 og driftes av Kontoret for voldsofferstatning / Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Støttetelefonen har nummer 800 40 008. Mer informasjon kan hentes på denne adressen; <http://stottetelefon.no/>

B. Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere

17. Basert på Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) kartlegging av hjelpe- og behandlingstilbudet til personer med volds- og aggresjonsproblemer, skal det utarbeides en plan for å gjøre tilbudet landsdekkende. Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV) er sentral i etableringen av nye behandlingstilbud og i løpet av 2008 skal det etableres ytterligere to tilbud i regi av stiftelsen. Disse tilbudene kommer i tillegg til de allerede etablerte tilbudene i Oslo, Drammen, Langesund, Tønsberg og Asker og Bærum.

Ansvarlig: JD, AID, BLD, HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføres: 2008 – 2011

Status

Som et ledd i arbeidet for å gjøre hjelpe- og behandlingstilbudet til voldsutøvere landsdekkende ble det i 2008 etablert nye ATV tilbud i Arendal, Kristiansand og Stavanger. I tillegg ble tilbudet ved ATV Asker og Bærum utvidet. Arbeidet med å legge til rett for etablering av et tilbud i Bergen ble startet i 2009. Det tas sikte på etablering av ytterligere fire tilbud i løpet av 2010.

18. Sinnemestringsprogrammet som er utviklet ved Regional Sikkerhetsavdeling og Kompetansesenter Brøset, skal spres. Programmet skal lære voldsutøvere alternative måter å håndtere sine volds- og aggresjonsproblemer på. Programmet benyttes av ulike tjenester og aktører som er i kontakt med voldsutøvere. RVTS skal bidra til at modellen spres systematisk og forankres i tjenesteapparatet i de respektive regioner og at alle aktuelle tjenester og ansatte får opplæring

Ansvarlig: HOD, AID, BLD, JD

Oppstart: 2008

Gjennomføres: 2008 – 2011

Status

I oppdragsbrevet for 2009 fikk de regionale ressurs-sentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i oppdrag å bidra til systematisk spredning av sinnemestringsmodellen og forankring i tjenesteapparatet i samarbeid med Regional sikkerhetsavdeling og kompetansesenteret Brøset.

RVTS Nord - Fra mai 2009 er det i samarbeid med RVTS Nord satt i gang utdanning i Tromsø med 29 deltakere. Her er ulike tjenestesteder inkludert i utdanningen, blant annet en del ungdomsinstitusjoner. I tillegg utdannes det nye terapeuter fra RVTS Nord som driver behandlingsgrupper i egen regi. RVTS Nord har hatt hovedansvaret for rekruttering til opplæringskull (i 2006 og i 2009). I rekrutteringsarbeidet i 2009 er en god geografisk spredning og relevante tiltak i arbeidet med sammensetningen av deltakere i opplæring vektlagt.

RVTS Vest - Sinnemestringsstilbudet i Helse Bergen ble våren 2009 flyttet til RVTS Vest, som en eksternt finansiert oppgave. Det ble tildelt en full stilling betalt av Helse Bergen HF til drift av sinnemestringsgrupper og til implementering av Brøsets sinnemestringsmodell i regionen.

RVTS Midt - Modellen er godt forankret i regionen, og RVTS Midt har bidratt til å informere om tilbudet.

RVTS Sør - Fra januar 2009 har Kompetansesenteret Brøset i samarbeid med RVTS Sør satt i gang utdanning i Kristiansand med 25 deltakere. Som et resultat vil det bli nye behandlingsplasser ved familievernkontorene i Hønefoss, Arendal, Kristiansand, Farsund, Sandefjord, Sarpsborg/Fredrikstad og Kongsberg. Grupper for voldsutøvere blir iverksatt på de nevnte stedene i løpet av høsten 2009 og våren 2010.

19. ATVs hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere skal evalueres. Formålet er å dokumentere effekten av behandlingen med sikte på systematisk spredning av metodene. På basis av klientdata fra ATV i årene 1992 – 2004 har NKVTS gjennomført to studier av menn som utøver vold. Studien viste at 2/3 selv hadde vært utsatt for vold i familien og at ca. 2/3 hadde gjennomført behandlingen. NKVTS skal nå gjennomføre en følgestudie (prospektiv) av effekten av ATVs behandling.

Ansvarlig: HOD, AID, BLD, JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2010

Status

Prosjektet er satt i gang. Prosjektleder og stipendiat er rekruttert. Pilot er gjennomført høsten 2008 og våren 2009. Hovedprosjektet startet opp høsten 2009. En kunnskapsstatus om behandling av menn som utøver vold mot partner, basert på internasjonal forskning, forelå i juni 2009.

20. Det skal gjennomføres en nasjonal konferanse om hjelpe- og behandlingserfaringer i arbeidet med utøvere av vold i nære relasjoner.

Ansvarlig: JD, AID, BLD, HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Tiltaket er gjennomført. Den 2. Nordiske konferansen om vold og behandling ble gjennomført av Alternativ til Vold 7. og 8. oktober 2009. Innlegg og referat fra gruppesamlingene er lagt ut på denne adressen; http://www.atv-stiftelsen.no/index.cfm?kat_id=28&subkat_id=238.

C. Ofre for vold i nære relasjoner skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver (restorative justice)

21. Det skal igangsettes et toårig pilotprosjekt i regi av konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Prosjektet skal prøve ut frivillig bruk av tilrettelagte samtaler og/eller stormøter rundt voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner. Målsettingen er bedre ivaretagelse av ofrene, bearbeidelse av tillitsbrudd og skadede relasjoner, samt mobilisering av privat og offentlig nettverk for konstruktivt samarbeid om fremtiden, der dette er ønskelig eller nødvendig.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Pilotprosjektet ble satt i gang i Konfliktrådet i Sør-Trøndelag i 2008, og vil være i drift ut 2010. Hensikten er å undersøke om tilrettelagt dialog mellom involverte parter kan virke forsonende, gjenopprettende og forebyggende og således være et fornuftig virkemiddel i familievoldssaker. Pilotprosjektet prøver ut en modell der konfliktrådet først arrangerer individuelle formøter med de forskjellige partene, deretter dialogmøte der alle de involverte/og eller deres støttepersoner møtes og så et avtalemøte der man forsøker å utforme en avtale mellom partene. Det er et grunnprinsipp at deltakelse i prosjektet er frivillig. Pilotprosjektet hadde som mål å prøve ut 30 saker i prosjektperioden. Pr. 22.12.2009 har prosjektet registrert inn totalt 63 saker til behandling.

Prosjektet skal evalueres i 2010.

22. I løpet av handlingsplanperioden skal det settes i gang et prosjekt hvor ett politidistrikt i tett samarbeid med konfliktrådet skal prøve ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker der det er ilagt et besøksforbud. Målsettingen er at de berørte skal få et tilbud om å diskutere de praktiske konsekvensene av besøksforbudet innenfor en trygg ramme.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2009

Gjennomføring: 2009 – 2011

Status

Konfliktrådssekretariatet og Justisdepartementet er i dialog for planlegging av prosjektet for oppstart i 2010.

23. I løpet av handlingsplanperioden skal det iverksettes et prosjekt for å prøve ut tilrettelagt dialog i regi av konfliktrådet i saker omhandlende vold i nære relasjoner på egnet tidspunkt i straffesakskjeden. Dette skal være et frivillig tilbud. Målet er å skape en arena hvor det åpnes for dialog om de følelsesmessige konsekvensene av den straffbare handling, ansvar, tillitsbrudd, eventuell fremtidig relasjon, felles barn m.m.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2009

Gjennomføring: 2009 – 2011

Status

Konfliktrådssekretariatet og Justisdepartementet er i dialog for planlegging av prosjektet for oppstart i 2010.

D. Samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet skal styrkes

24. NKVTS skal i samarbeid med Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) utarbeide en mal for kommunale/interkommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. RVTS'ene skal legge til rette for og bistå kommuner som ønsker å utvikle lokale handlingsplaner på dette området.

Ansvarlig: JD, AID, BLD, HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

NKVTS og RVTS har utviklet en veileder for kommunale/interkommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Veilederen ble lagt frem i desember 2008 og sendt ut til samtlige kommuner. RVTS'ene bistår kommuner som ønsker det i arbeidet med å utvikle planer.

RVTS Nord: RVTS Nord var representert i arbeidet med utvikling av veileder for kommunale handlingsplaner om vold i nære relasjoner. Parallelt deltok RVTS i en prosjektgruppe for utarbeidelse av forslag til handlingsplan for Tromsø kommune, og fikk i dette arbeidet kunnskaper som vil være til nytte i arbeidet i regionen. Veilederen er nå distribuert til

alle kommuner i regionen, og i et følgeskriv redegjøres for hvilken bistand RVTS kan gi i plan- og kompetanseutviklingsarbeidet. Veilederen blir fulgt opp med e-post-henvendelser, videokonferanse og andre tiltak.

RVTS Midt: Det ble i 2009 gjennomført informasjonsmøter med en rekke instanser ved instanser og kommuner. På disse møtene er det informert om handlingsplaner mot vold i nære relasjoner og motivert til slikt arbeid. Det er blitt tilbudt hjelp og veiledning i prosessen. Flere av kommunene /regionene uttrykker ønske om å få til en handlingsplan. RVTS vil ta kontakt med de øvrige delene av regionen og gi samme tilbud. Flere av kommunene har utarbeidet handlingsplaner, bla. Trondheim og Volda. Ålesund er i ferd med å utarbeide.

RVTS Øst: Ved utgangen av 2009 var det forutsatt at samtlige bydeler i Oslo skal ha sine respektive handlingsplaner ferdige.

RVTS Vest: Senteret samarbeider med kommunene i sin region om kommunale handlingsplaner mot vold.

Veilederen kan lastes ned på denne siden; http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Veiledninger/Veileder_kommunale_handlingsplaner2_web.

25. Det skal iverksettes et faglig utviklingsprosjekt i familievernet om arbeid med vold i nære relasjoner. Prosjektet baseres på erfaringene fra prosjektet "Barn som lever med vold i familien".

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

Østensjø familiekontor har fått midler fra Bufdir til å videreføre prosjektet "Tryggere barndom". Prosjektet har utviklet en metodisk tilnærming til å arbeide med par hvor vold har vært et tema, og hvor de ønsker å fortsette å bo sammen. Det har særlig vært lagt vekt på barnas situasjon i dette. Prosjektet har i 2009 ferdigstilt en opplæringsDVD og har utviklet et todagers opplæringsprogram i bruk av metoden. Østensjø har vært aktive med å presentere dette på konferanser og som egne kursopplegg.

Bufdir har høsten 2009 gjennomført en questback-undersøkelse til de 64 familievernkantorene i landet, for å kartlegge hvilke erfaringer og hvilken kompetanse kantorene har med hensyn til arbeid med vold. Dette vil legges til grunn i en plan for det videre arbeid på området i 2010.

26. Innsatsen for å beskytte og hjelpe barn som er utsatt for vold i nære relasjoner styrkes gjennom å

videreføre prosjektet "Barn som lever med vold i familien". En hovedoppgave for prosjektet er veiledning, kompetanse- og metodeutvikling i barnevernet. I tillegg skal prosjektet bidra til å øke helsestasjonenes, skolenes og barnehagenes kunnskap om vold i nære relasjoner. Vold mot barn i nære relasjoner skal være et tema på 9 landsomfattende konferanser for kommunene/barnevernet i 2008.

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2007

Gjennomføring: 2007 – 2009

Status

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet har i perioden 2004-2009 gitt støtte til prosjektet "Barn som lever med vold i familien" i regi av Alternativ til Vold og Senter for Krisepsykologi i Bergen. Fram til 2007 var kunnskapsformidling til familievernet i fokus. I perioden 2007- 2009 var kompetanseheving, tiltaks- og metodeutvikling i barnevernet i fokus. Senter for Krisepsykologi har også utformet og prøvd ut et skoleopplegg, med bakgrunn i at bl.a. skoler er viktige arenaer for å avdekke og melde fra om vold mot barn. Materiale fra prosjektet er lagt ut på Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementets hjemmesider:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/Vold_i_nare_relasjoner.html?id=1022.

Vold mot barn har vært tema på to regionkonferanser for barnevernet høsten 2009. Prosjektet skal holde 3 regionale erfaringskonferanser i 2010 i Bergen, Oslo og Tromsø som avslutning av prosjektet. Sluttrapport kommer i løpet av våren 2010, samt en bok om eksisterende kunnskap på feltet. Om kort tid åpnes nettstedet www.voldifamilien.no som retter seg mot barnevernet med samarbeidspartnere.

Bufdir arrangerte todagers kurs 1.-2. desember 2009, for alle landets fagteam, samt barneverntjenesten i de største kommunene, om temaet "Barn som lever i familier med vold". Alternativ til vold var ansvarlig for det faglige innholdet i kurset.

27. Det skal ferdigstilles veiledningsmateriale om oppfølging av barn på krisesenter basert på resultater fra et pilotprosjekt i Drammensregionen og erfaringer fra prosjektet "Barn som lever med vold i familien". Veiledningsmaterialet danner utgangspunkt for regionale opplæringsstilbud for krisesentrene.

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Det ble våren 2009 arrangert en nasjonal konferanse i Drammen hvor resultatene av pilotprosjektet "Barn på krisesenter" ble presentert, i tillegg til bidrag fra fagpersoner om tema barn som lever med vold i familien. En elektronisk håndbok med forslag til minimumsstandard og samarbeidsmodell knyttet til oppfølging av barn på krisesentrene er gjort tilgjengelig gjennom Bufetats hjemmesider.

Videre har Barne- likestillings- og integreringsdepartementet i 2009 distribuert ulikt veiledningsmateriale til krisesentrene, barnevernet og familievernet som:

- "Barna på krisesentrene – en samtaleguide" av Magne Raundalen og Jon-Håkon Schultz
- "Hjelp – pappa slår" av Magne Raundalen (barnebok)
- "Jeg sa jeg hadde et mareritt" - animasjonsfilm som gir eksempler om å samtale med barn på krisesentrene.
- DVDen "Dype spor"

Materialet er utarbeidet i tilknytning til prosjektet "Barn som lever med vold i familien", jf. tiltak 26.

28. Det er behov for å styrke kompetansen til lærere og førskolelærere og annet relevant personell når det gjelder å avdekke vold mot barn, gi støtte til barn som har vært utsatt, og kunnskap om hvilke instanser som kan bistå når det avdekkes tilfeller av vold jf. NKVTS nr. 2/2007 "Undervisning om vold ved universiteter og høyskoler". I samarbeid med allmennlærerutdanningene og førskolelærerutdanningene må det vurderes hvordan disse institusjonene kan styrke sin opplæring på dette området og bidra til å dekke et nærmere definert kompetansebehov. Kunnskapsdepartementet vil støtte konferansetilbud for å bidra til kompetanseutvikling av lærerutdannere på dette området. I tillegg er dette et kompetanseområde som vil bli vurdert styrket i rammeplanene for lærerutdanningene i forbindelse med Kunnskapsdepartementets oppfølging av NOKUTs evaluering av førskolelærerutdanningen og det pågående arbeidet med allmennlærerutdanningene.

Ansvarlig: KD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 - 2010

Status

En nasjonal konferanse for lærerutdannere med fokus på overgrep på internett og vold i nære relasjoner ble gjennomført i april 2008.

På grunnlag av Stortingets behandling av St. meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren - Rollen og utdanningen*, har Kunnskapsdepartementet oppnevnt et utvalg med

mandat å utvikle forslag til ny rammeplan for den nye grunnskolelærerutdanningen og nasjonale retningslinjer for innholdet i utdanningen. Rammeplanen vil, på et overordnet nivå, fastslå hvilken kompetanse framtidige lærere forventes å ha når de er ferdige med utdanningen. De nasjonale retningslinjene vil være noe mer detaljerte. I mandatet for rammeplanprosjektet heter det blant annet: "må det sikres at kunnskap om prinsippet i FN's barnekonvensjon om "barnets beste" og barns rett til vern mot mobbing, vold og overgrep inngår i lærerkompetansen."

Forskrift til rammeplan for ny grunnskolelærerutdanning er på høring. Forskriften skal vektlegge beskrivelser av forventet læringsutbytte etter endt utdanning, relatert til *Kunnskap, Ferdigheter og Generell kompetanse*.

I § 2 *Læringsutbytte er det tatt inn under:*

KUNNSKAP

Kandidaten

- *har kunnskap om barn i vanskelige situasjoner og om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv*

FERDIGHETER

Kandidaten

- *kan i samarbeid med foresatte og faglige instanser identifisere spesielle behov hos elevene og iverksette nødvendige tiltak*

Forskriften og de nasjonale retningslinjene, som skal være førende for institusjonenes program- og fagplaner, vil bli fastsatt i februar og skal gjelde fra høsten 2010.

Førskolelærerutdanningen blir for tiden evaluert av NOKUT. Evalueringen skal avsluttes med sluttrapport høsten 2010. Eventuelle tiltak i denne utdanningen vil bli vurdert etter at evalueringsrapporten foreligger.

29. Overgrepsmottakene ved legevaktene skal styrkes. Det skal også gjennomføres en evaluering av overgrepsmottakene som grunnlag for videre utvikling av tjenestene, både med hensyn til kapasitet og kompetanse.

Ansvarlig: HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008- 2011

Status

Overgrepsmottak er etablert i alle fylker, men Sogn og Fjordane har lokalisering under endring og arbeider med å opprette to overgrepsmottak i fylket lokalisert til Sogndal og Leikanger legevakt (Indre Sogn) og til den nystartede interkommunale legevakten i Sundfjord og Ytre Sogn (Førde). Sogn og Fjordane

har derfor for tiden ikke eget overgrepsmottak.

I 2009 gjennomfører Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin to grunnkurs og enkelte spesialkurs for ansatte i overgrepsmottak på oppdrag fra Helsedirektoratet. Det er også utviklet informasjonsmaterieill på engelsk og norsk. Flere språk vil følge etter.

Det er etablert fire overgrepsmottak i region Midt Norge i tillegg til mottaket på St. Olavs Hospital. Det er etablert et midt-norsk nettverk for overgrepsmottakene. Nettverket har jevnlig møter med faglig oppdatering og utveksling av erfaringer. Politiets familievoldskoordinatorer deltar i nettverket. RVTS Midt har startet veiledning med overgrepsmottakene i Trondheim, Ålesund og Molde.

I 2008 organiserte og gjennomførte RVTS Øst i samarbeid med Overgrepsmottaket Oslo Legevakt en intern opplæringspakke for ansatte hvor traumeforståelse var i fokus. En rapport fra dette arbeidet ble ferdigstilt i juni 2009. Rapporten kan hentes på denne adressen; <http://ost.rvts.no/Details.asp?aid=430>

30. NKVTS har fått i oppdrag å kartlegge kompetansebehovet og tilgjengeligheten ved krisesentrene og fremme forslag om tilpassede opplæringstiltak for krisesentermedarbeidere. Med bakgrunn i dette arbeidet skal det gjennomføres kompetansehevingsprogram for krisesentrene. En vil blant annet se på behovene til voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn og voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne.

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

I forbindelse med utredning av lovfesting av krisesentertilbudet utarbeidet NKVTS en rapport om krisesentrenes kompetanse og tilgjengelighet (NKVTS 2008 Rapport 2). Rapporten inneholder blant annet en oversikt over på hvilke områder det er behov for å styrke og spisse kompetansen til daglige ledere og ansatte ved krisesentrene. Rapporten kan lastes ned fra denne adressen:

<http://www.nkvts.no/bibliotek/Publikasjoner/Info/InfoKunnskapKvalitetKapasitet.htm>

RVTS Øst har fått i oppdrag å utvikle og implementere et nasjonalt kompetansehevingsprogram for krisesentermedarbeidere. Målet med kompetansehevingsprogrammet er å styrke spisskompetansen til krisesenteransatte, blant annet på tema som vold og sikkerhet, traumeforståelse, krisehåndtering, barn og

andre sårbare grupper. Relevante aktører, blant annet flere krisesentre, krisesenterorganisasjonene, Alternativ til Vold og NKVTS har bidratt til utarbeidelsen av kompetansehevingsprogrammet.

Utdanningen, som startet opp våren 2009, vil gå over 2 år. 94 deltagere fra 46 krisesentre har deltatt i programmet i 2009. RVTS Øst har inngått et samarbeid med Buskerud Høgskole og kompetansehevingsprogrammet vil være poenggivende. 6 av 12 undervisningsdager foregår på nasjonalt nivå. Alle RVTS'ene har ansvar for å gjennomføre fordypnings-/oppfølgingsdager i sine regioner. I første omgang avvikles utdanningen som et nasjonalt prosjekt, men vil bli vurdert videreført regionalt.

31. RVTS'ene skal utvikle rutiner for hvordan krisesentrene skal forholde seg til voldsutsatte kvinner med alvorlig rusproblematikk eller omfattende psykiske problemer. Det skal videre utvikles rutiner for bedret samhandling og samarbeid mellom relevante aktører slik at voldsutsatte kvinner med slik problematikk gis et alternativt tilbud der det er aktuelt.

Ansvarlig: BLD og HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 - 2011

Status

RVTS Sør har fått i oppdrag å utvikle rutinebeskrivelser som beskrevet i tiltaket. Rapport med forslag til rutinebeskrivelser forventes ferdigstilt i 2010.

32. Det skal gjennomføres regionale samlinger for familievoldskoordinatorene i politidistriktene. Målsetningen er å legge til rette for erfaringsutveksling med henblikk på fag, rutiner og tverretattlig samarbeid. Det skal særlig legges vekt på å synliggjøre resultatene i de politidistriktene der man har oppnådd gode resultater.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

De regionale samlingene er gjennomført. Det har vært fem samlinger der alle landets politidistrikt har vært representert.

33. Det skal utarbeides en veileder om arbeidet med vold i nære relasjoner til bruk for politidistriktene.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Veilederen "Politiets arbeid med vold i nære relasjoner" er utarbeidet og i bruk i alle landets politidistrikter. Det er i tillegg utarbeidet en utdanningspakke med utgangspunkt i veilederen. Utdanningspakken er en hjelp for koordinatorene i deres undervisning av mannskaper i politidistriktene.

Tiltaket sees i sammenheng med tiltak 2 i handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008-2011)

E. Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes og videreføres

34. Når kvinner utsettes for drap er gjerningspersonen nåværende eller tidligere partner i nær halvparten av tilfellene. Det skal gjennomføres en kartlegging av drapssaker der gjerningspersonen er offerets nåværende eller tidligere partner. Målsettingen er å identifisere risikofaktorer og utvikle forebyggende tiltak

Ansvarlig: JD, AID, BLD, HOD, KD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Det er inngått en avtale mellom Politidirektoratet og Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for helseregion Sør-Øst om gjennomføring av oppdraget som gjennomføres på følgende måte:

- Et allerede igangsatt doktorgradsprosjekt kartlegger samtlige saker med partnerdrap i perioden 1980 – 2008. Studien vil ha et særlig fokus på risikofaktorer og rettslig utfall. Prosjektet vil bli ferdigstilt i 2011. Prosjektansvarlig er kriminolog Vibeke Ottesen. Per 15.12.09: Det avventes svar fra personvernombudet ved Ullevål Sykehus.
- En kvalitativ analyse av et utvalg drapssaker (8 – 12 saker) der gjerningspersonen er offerets nåværende eller tidligere partner. Fokus vil være på å identifisere risikofaktorer, mulige forvarsel og forklaringsvariable, samt kartlegge og systematisere offerets og gjerningspersonens kontakt med hjelpe og behandlingsapparatet. Prosjektansvarlig er psykologspesialist og tidligere medlem av kvinnevoldsutvalget Solveig Karin Bø Vatnar. Per 15.11.09; Tilgang til taushetsbelagte opplysninger for bruk i forskningsprosjektet om partnerdrap er gitt av Riksadvokaten, og Rådet for taushetsplikt og forskning. En fornyet vurdering avventes fra den regionale komite' for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) i løpet av første halvdel av februar 2010.

35. Å leve på sperret adresse står på mange måter i kontrast til myndighetenes tilrettelegging av sam-

funnsordninger som innlemmer borgerne i et fellesskap. Barn rammes i særlig grad av et liv der alle vanlige omstendigheter må holdes hemmelig. Det skal iverksettes nødvendig kunnskapsinnhenting på dette området som grunnlag for å videreutvikle tiltak.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

Sees i sammenheng med tiltak 11.

36. NKVTS vil få i oppdrag å gjennomføre følgende utvikling og forskningsoppdrag i handlingsplanperioden:

- a. På bakgrunn av eksisterende forskning og rapporter innhente kunnskap om vold og overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne og deres hjelpebehov, samt utarbeide forslag til tiltak for å styrke hjelpetilbudet til denne gruppen.
- b. Iverksette en undersøkelse om vold og overgrep mot menn i nære relasjoner og deres hjelpebehov. Resultatene av undersøkelsen skal danne grunnlag for videre metode- og tiltaksutvikling.
- c. Iverksette en undersøkelse om årsakene til endringer i brukersammensetningen ved krisesentrene knyttet til ulike brukergruppers behov for informasjon, hjelp og oppfølging.
- d. Kartlegge ulike grupper barn og unge på krisesentre i forhold til situasjon og utfordringer, samt behov for informasjon, hjelp og oppfølging jf. pkt. c.

Ansvarlig: JD, AID, BLD, AID, HOD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status for tiltak 36 a:

NKVTS har fått i oppdrag å innhente kunnskap om vold og overgrep blant kvinner med nedsatt funksjonsevne og deres hjelpebehov, samt å foreslå tiltak som kan styrke hjelpetilbudet til denne gruppen voldsutsatte. Dette arbeidet hadde oppstart høsten 2008 og rapporten vil ferdigstilles i løpet av januar 2010. En foreløpig kunnskapsstatus ble lagt fram på en nasjonal konferanse i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, høsten 2009 (jf. tiltak 8). Tema for konferansen var funksjonsnedsettelse og utsatthet for vold og overgrep, samt tilgjengelighet og behovet for tilrettelagte tjenester,

Status for tiltak 36 b:

Arbeidet startet opp høsten 2008 og en rapport forelå i desember 2009. Rapporten er delt i 2 hoveddeler. Den første delen består av en gjennomgang av kunnskapsstatus med følgende fokus:

1. Teoretiske og metodiske utfordringer
2. Omfang, konsekvenser og hjelpebehov

Den andre delen består av en pilotundersøkelse med hovedvekt på følgende problemstillinger:

1. Hvordan registrer og identifiserer ulike hjelpeinstanser saker som omhandler vold mot menn i nære relasjoner?
2. Hvordan rammes menn av vold i nærere relasjoner?
3. Hva slags typer av hjelpebehov kommuniserer menn som tar kontakt med ulike hjelpeinstanser at de har.

Rapporten (Vold mot menn i nære relasjoner - Kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt, Hanne Sogn og Ole Kristian Hjemdal) kan lastes ned her:

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Voldmotmenninarerelasjoner.pdf>

Status for tiltak 36 c:

Det har de senere årene skjedd endringer i sammensetningen av krisesentrenes brukergrupper. Blant annet har andelen kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn økt og utgjør nå mer enn halvparten av brukerne ved krisesentrenes botilbud. Når det gjelder krisesentrenes dagtilbud er andelen etnisk norske brukere størst (62 prosent i 2006). NKVTS har fått i oppdrag å iverksette en undersøkelse om årsakene til endringer i brukersammensetningen ved krisesentrene knyttet til ulike brukergruppers behov for informasjon, hjelp og oppfølging. NKVTS vil gjennom undersøkelsen rette fokus mot de endringene som har funnet sted i brukersammensetningen, hvilke faktorer som kan være årsaken til endringene og hvilke konsekvenser endringene bør få for krisesentrenes drift og for hjelpeapparatet ellers. Rapporten "Et hjem for oss et hjem for deg" - En studie om endringer i brukersammensetningen og bruk av krisesentrene ble ferdigstilt i januar 2010 og kan hentes på denne adressen:

http://www.nkvts.no/biblioteket/Sider/Info_Ethjemforossethjemfordeg.aspx

Som del av dette tiltaket gjennomførte NKVTS vinteren 2008/2009 en undersøkelse om menn som ansatte og brukere ved krisesentrene. Rapporten inneholder en presentasjon og diskusjon rundt ulike momenter et utvalg krisesenterbrukere og -ansatte mener står sentralt når det gjelder menn som brukere og som ansatte ved krisesentrene. Rapporten kan lastes ned her:

http://nkweb0Losl.basefarm.net/biblioteket/Publikasjoner/Menn_aakrisesentre.pdf

Status 36 d

NKVTS har på oppdrag fra Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet kartlagt situasjonen og utfordringer til ulike grupper barn på krisesentrene. Utredningen er foretatt av Fil. Dr., forsker II Carolina Øverlien og Spesialpedagog, forsker III Marit Jacobsen. Det foreligger rapport fra studien som kan lastes ned fra hjemmesidene til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress - www.nkvts.no. Studien retter fokus mot barns egne opplevelser av tiden på krisesenteret og barneintervjuene utgjør en sentral del av studien. Barnas stemmer nyanserer og utvider forståelsen vi har av deres situasjon på krisesenter. Resultat fra rapporten vil bli brukt i videre arbeid med å styrke tilbudet til barn på krisesenter.

37. RVTS'enes forankring skal evalueres etter tre års drift. Evalueringen skal danne grunnlag for sentrenes fremtidige forankring og virksomhet, herunder arbeidet med å styrke kompetansen om arbeidet med vold i nære relasjoner i regionene.

Ansvarlig: HOD, AID, BLD, JD

Oppstart: 2008/2009

Gjennomføring: 2010

Status

Planlegging av evalueringen er satt igang. Evalueringen starter i 2010.

38. Politiets arbeid med vold i nære relasjoner skal evalueres. Evalueringen skal danne grunnlag for videre metode og tiltaksutvikling. For å sikre en bredest mulig tilnærming skal evalueringen omfatte en analyse av brukernes tilfredshet med politiets håndtering av deres sak.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Politidirektoratet vil gå i gang med evalueringen våren 2010.

39. Praktiseringen av Utlendingslovens § 9 annet ledd vedtatt i februar 2006 skal evalueres. Bestemmelsen har følgende ordlyd: "Arbeidstillatelse og oppholdstillatelse for familieetablering kan nektes dersom det er sannsynlig at søkeren eller dennes særkullsbarn vil bli mishandlet eller grovt utnyttet. Tilsvarende gjelder særkullsbarn som søker familiegjengenforening med forelder som har fått arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse for familieetablering".

Ansvarlig: AID

Oppstart: 2009

Gjennomføring: 2009-2010

Status

Bestemmelsen i utlendingsloven § 9 annet ledd vil ikke bli fullt ut effektiv før man får iverksatt en ordning med vandelskontroll av referanseperson i familieetablerings- og visumsaker. Forskriftsbestemmelser om slik vandelskontroll er under utarbeidelse, og har ennå ikke trådt i kraft. Evalueringen bør ikke settes i gang før bestemmelsene har vært i kraft en stund. Oppstarten av evalueringen utsettes derfor til 2011.

40. Det skal gjennomføres omfangsundersøkelser, første gang i 2009, om forekomsten av vold mot barn og voksne i nære relasjoner.

Ansvarlig: JD, AID, BLD, HOD, KD

Oppstart: 2009

Gjennomføring: 2009

Status

NKVTS har utarbeidet en prosjektbeskrivelse for gjennomføring av en omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Det tas sikte på oppstart av undersøkelsen i 2010.

F. Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig

41. Det iverksettes landsdekkende holdningsskapende tiltak rettet mot allmennheten for å synliggjøre og forebygge vold mot barn. Tiltaket er ledd i oppfølgingen av FNs rapport om vold mot barn fra 2006 og relatert til blant annet prosjektet "Barn som lever med vold i familien". Tiltaket gjennomføres i samarbeid mellom organisasjoner og fagmiljøer

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

"Forum for barnekonvensjonen" gjennomførte i 2008 med midler fra Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet en landsdekkende kampanje om vold mot barn. Kampanjen tok form av teaterforestillingen "Sinna Mann" ved Egal Teater, og en opplysnings- og informasjonskampanje for å bidra til å øke kunnskapen og endre holdningen om vold mot barn. Det var bredt lokalt engasjement i samarbeid med organisasjonenes lokale samarbeidspartnere.

En animasjonsfilm lagte av Trollfilm A/S basert på Sinna Mann ble ferdigstilt i 2009 med midler fra bl.a. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Filmen trykkes opp i 2010 med tanke på distribusjon.

Det er blitt oversatt materiell fra FNs rapport om vold mot barn. Både en kortversjon av "Pinheiro-rapport"

(publisert oktober 2006) og pedagogisk materiell for ungdomsledere og ungdom er oversatt og har 12-18 åringer som målgruppe. Unicef-Norge fikk i 2008 midler fra Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet til å utgi og distribuere materialet til skoler og kommuner.

42. Som et ledd i å synliggjøre vold i nære relasjoner skal det gjennomføres en voldsmåling etter mønster av Justisdepartementets målinger i 2003 og 2005.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008 - Gjennomføring: 2008

Status

Voldsmålingen ble gjennomført i uke 38/39 i 2008. Rapport fra målingen kan lastes ned fra denne siden; http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2008/justisdepartementets_voldsmaling-2008.html?id=538945

43. Det skal utvikles og gjennomføres et informasjonsarbeid rettet mot allmennheten for å øke kunnskapen og oppmerksomheten om vold i nære relasjoner. Dette skal gjøres i samarbeid med frivillige organisasjoner, næringsliv og eventuelle andre aktører.

Ansvarlig: JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

I april 2008 ble det gjennomført et dagsseminar der berørte organisasjoner, departementer og direktorater var invitert for å diskutere mulig strategier. Flere av de forslag som ble fremmet på seminaret vil bli fulgt opp – herunder utvikling av en kommunal "verktøykasse".

G. Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer

44. Det skal utvikles et prøveprosjekt for videregående skole, med særlig fokus på familierelasjoner, kommunikasjon og konflikthåndtering. Prosjektet skal utvikles som et samarbeid mellom familievern og skole, og skal tilbys videregående skoler i enkelte regioner gjennom utvalgte familievernkontor. Skolehelsetjenesten og rådgivningstjenesten vil kunne være nyttige samarbeidspartnere i gjennomføringen av dette prosjektet.

Ansvarlig: BLD, HOD, KD, AID

Oppstart: 2009

Gjennomføring: 2009 – 2011

Status

Buudir gjennomførte et arbeidsseminar 3.-4. desember 2009 med ca 20 deltakere fra familievernkantorene i Namsos og Vest-Agder, tre videregående skoler, samt fra Helsedirektoratet, Buudir, Barneombudet, Alternativ til vold og Voksne for barn. Erfaringene fra seminaret vil bli tatt med videre i planleggingen for 2010.

45. Det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner rettet mot nyankomne innvandrere skal styrkes. Det skal utarbeides et opplæringsopplegg om temaet vold i nære relasjoner knyttet til i samfunnskunnskapsdelen i norskopplæringen. Målgruppen er alle som har fått oppholds- eller arbeidstillatelse i Norge som danner grunnlag for varig opphold. Gjennom utvikling av en egen veileder til lærere i norskopplæringen skal det legges til rette for kunnskapsbasert dialog om tema likestilling og kvinner og barns rettigheter. Tiltaket skal ses i sammenheng med tiltak 15 i denne planen, tiltak 11 i handlingsplan mot tvangsekteskap og tilsvarende tiltak i handlingsplan mot kjønnslemlestelse.

Ansvarlig: AID

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2009

Status

Oppfølging av tiltaket er delegert til Vox (etat under Kunnskapsdepartementet). I oppdraget fremgår det at tiltaket må ses i sammenheng med tiltak 11 i Handlingsplan mot tvangsekteskap og tiltak 18 i Handlingsplan mot kjønnslemlestelse. Vox anser at alle disse temaene hører naturlig hjemme innenfor flere av de sju obligatoriske emnene i læreplanen for 50 timers samfunnskunnskap, for eksempel: Emne 1: Innvandrere i Norge, Emne 3: Helse Emne 6: Barn og familie. Emnene i samfunnskunnskap skal senere tas opp i norskopplæringen der det er naturlig. Vox ønsker å bruke tiltak 45 som en pedagogisk port for det som utarbeides i henhold til tiltakene i de to andre handlingsplanene.

Nærmere informasjon om undervisningsopplegget finnes på denne adressen: <http://www.vox.no/templates/product.aspx?id=3582&epslanguage=NO>

46. Tema likestilling samt kvinner og barns rettigheter skal styrkes i kulturorienteringsprogrammet for overføringsflyktninger som skal til Norge.

Ansvarlig: AID

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008

Status

Tiltaket er delegert til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Økt fokus på kvinners og barns

rettigheter er tatt inn som eget krav til utvikling av kulturorienteringsprogrammet i ny kontrakt med eksternt leverandør (International Organisation for Migration – IOM).

Første ledd i økt fokus på kvinners og barns rettigheter har vært et seminar med tvangsekteskap og kvinnelig kjønnslemlestelse som tema. Seminaret ble gjennomført av IOM, som utfører kulturorienteringsprogrammet for overføringsflyktninger på oppdrag fra IMDi. Fokus var på styrking av de tokulturelle lærernes kompetanse på feltet, og hvordan disse temaene best kan inkluderes i undervisningen.

Det har også vært gjennomført et møte mellom IOM og VOX (som er involvert i tiltak 45 i denne planen). Tema for møtet var utveksling av erfaringer og synspunkter på hvordan vold i nære relasjoner på en best mulig måte kan inkluderes i undervisningen.

Blant annet på grunnlag av disse tiltakene, jobber IOM med å utvikle retningslinjer for de tokulturelle lærerne, i tillegg til at håndboken som deles ut til flyktingene som deltar på kulturorienteringskurs er oppdatert. Temaene kvinners og barns rettigheter, vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kvinnelig kjønnslemlestelse er viet større plass. Dette følges også opp i den praktiske undervisningen til IOM.

47. Det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner rettet mot nyankomne asylsøkere skal styrkes i mottakssystemet gjennom utvikling av informasjonsmaterieil, foreldreveiledning og kompetanseheving av mottaksansatte.

Ansvarlig: AID

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

Tiltaket er delegert til Utlendingsdirektoratet (UDI). I samarbeid med Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (BLD) har UDI påbegynt implementering av ICDPs (International Child Development Program) foreldreveiledningsprogram på asylmottak i Norge. ICDP lærer omsorgspersoner det grunnleggende for å sikre barn sunn mental og følelsesmessig utvikling. I forkant av prosjektet utarbeidet ICDP en prøvemanual for å tilrettelegge ICDP programmet til asylmottak slik at det kan brukes som et praktisk redskap i behandling og bevisstgjøring av omsorgsgivere med barn i asylmottak. Ansatte fra fem asylmottak får opplæring i ICDP i 2008, og leder sine egne grupper med beboere som del av opplæringen. Den justerte prøvemanualen vil i etterkant av opplæring evalueres og revideres for videre implementering. UDI er i dialog med BLD om den videre opplæringen i ICDP for asylmottak.

I tillegg har BLD og UDI satt i gang pilotprosjektet Dialogbasert foreldrekurs i mottak som ble avsluttet i juli 2008. Senter for Krisepsykologi i Bergen er faglig og administrativt ansvarlig for prosjektet. Foreldrekurset har blitt gjennomført i 5 mottak og vil i utgangspunktet rette seg mot asylsøkere med barn som har vært i Norge under 6 måneder, men kan være nyttig også for de som har lengre oppholdstid. Prosjektgruppen jobber i etterkant av gjennomføringen med kursmaterieell i form av et veiledningskompendium. UDI er i dialog med BLD om videre implementering og eventuell opplæring av mottaksansatte.

Det er besluttet at mottaksansatte ved samtlige mottak skal få opplæring i hvordan de selv kan gjennomføre kurs overfor foreldre ved egne mottak. Opplæringen går over én dag. Foreldrekurset er først og fremst ment som en støtte og hjelp til foreldre i en vanskelig livssituasjon slik at de i størst mulig grad skal kunne bidra til at barna deres mestrer livene sine best mulig den tiden de oppholder seg i mottak og eventuelt etter at de er bosatt. Kurset består av sju moduler, hvorav én er om partnervold. Det er lagt opp til å innarbeide foreldrekurset i den ordinære mottaksdriften.

Våren 2008 ferdigstilte UDI Rutiner for forebygging og praktisk håndtering av overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og ungdom i asylmottak. I denne forbindelse vises det til tiltak 6 i Handlingsplanen mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009). Videreføringen av tiltak 6 innebærer også et videre samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) for gjennomføringen av opplæringsseminar i alle regioner samt at veiledere/opplæringsmaterieell skal utvikles. RVTS i region vest har i samarbeid med UDIs regionkontor igangsatt opplæring av ansatte i samtlige mottak i regionen som et alternativ til regionvise opplæringsdager i samarbeid med Bufdir. Det er gjennomført opplæringsdager med alle barnefaglig ansatte på mottak i fem regioner med Magne Raundalen. Tema for dagene var barnesamtaler og foreldreveiledning.

48. Det forebyggende arbeidet i kommunene skal styrkes gjennom tilbud om foreldreveiledning i familier med minoritetsbakgrunn. Gjennom "Program for foreldreveiledning" skal det gjennomføres opplæring av veiledere om temaet vold og overgrep, slik at temaet blir en del av den veiledning som skal gis til foreldre. Opplæringen og utviklingen av undervisningsmateriale skal skje som et samarbeid mellom foreldreveiledningsprogrammet, prosjektet "Barn som lever med vold i familien" og andre aktuelle fagmiljøer.

Ansvarlig: BLD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008-2010

Status

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har i tildelingsbrev for 2008/2009 fått i oppdrag å sørge for økt kompetanse om vold i nære relasjoner i sitt opplegg for opplæring av veiledere og trenere innenfor program for foreldreveiledning.

Sertifiserte veiledere i minoritetsvarianten av Program for foreldreveiledning har fått todagens tilleggsopplæring i tema vold og overgrep mot barn. Siden høsten 2008 er det gjennomført i alt 12 slike opplæringer for veiledere i Oslo, Drammen, Skedsmo/Rælingen, Larvik, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Ålesund/Kristiansund og Trondheim. Tre av disse opplæringene ble gjennomført høsten 2009. Alle sertifiserte veiledere i minoritetsprogrammet har dermed fått tilbud om tilleggsopplæring.

Parallelt er det arbeidet med å innarbeide temaet i det ordinære opplæringsprogrammet i minoritetsvarianten av Program for foreldreveiledning, slik at veiledere som sertifiseres fra og med 2010 også har dette temaet inkludert i opplæringen sin.

Det er gjennom Strategiplan mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009) gitt ut foreldrematerieell rettet mot førstegangsførelde om konsekvenser av voldsbruk og alternative handlingsstrategier. Folderen "Når jeg blir så sint at jeg nesten sprekker - " / "Når eg vert så sint at eg nesten sprekker-", ble ferdig i november 2007 - og publisert i trykt og elektronisk form. Folderen er distribuert til alle landets kommuner ved pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og barneverntjenesten. I løpet av 2008 vil også helsestasjonene, skolehelsetjenesten og R-BUP motta folderen. Folderen er oversatt til russisk, tyrkisk, urdu og arabisk.

49. Studier viser at vanskeligheter i det sosiale samspillet læres inn tidlig og kan påvises allerede i tidlige barnår. Å stanse eller bryte negative samhandlingsmønstre kan forebygge aggressiv og voldelig atferd blant barn og unge. Det skal utvikles en strategi for å forebygge aggressiv atferd blant annet gjennom å tilby veldokumenterte metoder rettet mot barn og unge. Målet er å lære barn og unge andre måter å løse konflikter på enn ved bruk av vold.

Ansvarlig: BLD, HOD, JD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 - 2011

Status

Atferdssenteret ved Universitetet i Oslo har som

hovedoppgave å styrke kunnskapen og høyne kompetanse i arbeidet med atferdsproblemer (som voldelig og aggressiv atferd, kriminalitet og rusavhengighet) blant barn og unge. I dette inngår å prøve ut og implementere veldokumenterte metoder for å forebygge og mestre atferdsproblemer. Senteret finansieres av Barne- og Likestillingsdepartementet, Helsedirektoratet/Helse- og omsorgsdepartementet og Utdanningsdirektoratet/Kunnskapsdepartementet.

For nærmere omtale se www.atferdssenteret.no

PALS (Positiv atferd, støttende læringsmiljøer og samhandling) er en skoleomfattende modell for å styrke barns skolefaglige og sosiale kompetanse, forebygge og mestre atferdsproblemer i skolen og en tiltaksmodell for opplæring, veiledning og støtte til elever, ansatte og foresatte. Adferdssenteret har prøvd ut PALS og i perioden 2007-2012 følges 10 000 elever i grunnskolealder for å undersøke korttids- og langtidseffekt av metoden. PALS-veiledere er ansatt i de statlige spesialpedagogiske kompetansesentrene. Statped koordinerer innsatsen i den enkelte region.

PMTO (Parent Management Training – Oregon) retter seg mot familier med barn mellom 3 og 12 år med alvorlige atferdsproblemer, der samhandlingsmønster mellom foreldre og barn kjennetegnes av gjensidig negativitet som har vedvart minimum et halvt år. Barnets symptomer utspiller seg ofte i form av konstant opposisjon med liten vilje til samarbeid, mangelfull sinnekontroll, uvanlig stor trassighet og svake sosiale ferdigheter. Med økende alder, overføres reaksjonsmønsteret ofte til arenaer utenfor hjemmet. Målet med metoden er at barnet og foreldre kan gjenopprette en positiv relasjon slik at opposisjonell atferd brytes og positiv utvikling fremmes. Målet med behandlingen er at barnet og foreldre kan gjenopprette en positiv relasjon slik at opposisjonell atferd brytes og positiv utvikling fremmes. I mange tilfeller er det i tillegg nødvendig å arbeide med ansatte i skole/ barnehage. Opplæring av nye PMTO terapeuter skjer i samsvar med Atferdssenterets langsiktige plan for utprøving, implementering og spredning. En kommuneimplementering av PMTO skjer med midde fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

TIBIR er et program for forebygging og behandling av atferdsvansker hos barn tilpasset det kommunale tjenestenivået. Programmet bygger bl.a. på erfaringer fra implementeringen av PMTO og PALS. Målgruppen for TIBIR er barn i alders 3-12 år og deres foreldre der barna allerede har utviklet eller står i fare for å utvikle atferdsvansker.

ART (Aggression Replacement Training) er et strukturert pedagogisk program som gjennomføres i små

grupper, og hvor målet er forebygging, reduksjon og erstatning av aggressiv atferd (særlig hos unge i alderen 12 - 20 år). Programmet består av tre komponenter: sosial ferdighetstrening, moralsk resonnement og sinnekontrolltrening. Programmet er grundig evaluert utenfor Norge, og kan vise til gode resultater. I Norge drives ART-trening i barnehager, skoler, barneverninstitusjoner, enkelte fengsler, ungdomstiltak rettet mot kriminelle unge, og innen psykisk helsevern for barn og unge. I Norge er det framfor alt Rogaland Høgskole som siden 2002 har drevet fagutvikling, forskning, kurs og veiledning samt videreutdanning i ART.

50. Det skal tilrettelegges for informasjon til soldater i førstegangstjeneste med sikte på bevisstgjøring i forhold til vold i nære relasjoner.

Ansvarlig: FD

Oppstart: 2008

Gjennomføring: 2008 – 2011

Status

Soldatutdanning

I St.prp nr 1 (2005-2006) ble det gitt i oppdrag å innføre 20 studiepoeng som skulle være basert på førstegangstjenestens grunnutdanning og militærfaglig relevans. I dag er det innført tre fag som hver gir fem studiepoeng. Disse er Kropp, Bevegelse og Energi, Jus og Militærmakt og Etikk og Militærmakt. Disse fagene er en del av den grunnleggende soldatutdanningen, basert på tidligere planverk for utdanning av førstegangstjenestegjørende. Det er rammen av sistnevnte fag at undervisning innen nære relasjoner har en plass.

Voldtekt som tema i undervisning er å finne i forbindelse med oppsetting og trening (initialkurs) før deployering til internasjonale operasjoner, blant annet som undervises det blant annet i "Code of Conduct". Tema prostitusjon/menneskehandel er del av dette. Undervisningen gjøres med utgangspunkt i videoen Seksuell trakassering og overgrep, som Forsvarets mediesenter (FMS) har laget til bruk i Hæren og gir den et internasjonalt preg. Denne videoen anvendes nå også i andre forsvarsgrener. Oppmerksomheten rettes mot hvordan man forholder seg til seksuell trakassering og overgrep blant kolleger. Undervisningen gjennomføres av presten ved avdelingen.

Det rapporteres også om holdningskampanjer og handlingsplaner, samt fokus på bedre integrering av kvinnelige soldater. Rapportering fra de ulike forsvarsgrenene tyder på at praksis i utdanning, bevisstgjøring og holdningsskapende arbeid er noe forskjellig, men at viljen er god for å fortsette å integrere vold i nære relasjoner i utdanningen for vernepliktige.

Andre relevante temaer og prosesser

En annen prosess der temaet vold i nære relasjoner er relevant, er i arbeidet med Forsvarssektorens handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse (HEL). HEL går ut på å skape bevissthet rundt holdninger og etikk i hele organisasjonen, for å videreutvikle forsvarssektoren som en verdibasert og lærende organisasjon preget av godt lederskap, og for å dyrke frem økt personellmessig og kompetansemessig mangfold. HEL består av 23 tiltak. I forbindelse med implementering av HEL, har de såkalte LEJK-fagene (ledelse, etikk, jus og kultur) fått en viktig plass i Forsvarets utdanningsportefølje, spesielt på krigs- og stabsskolenivå. Dette har direkte relevans for soldatopplæringen.

Handlingsplanene for FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet, samt St.meld. nr. 36 (2006-2007) om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret er også relevante for temaet vold i nære relasjoner, i form av et kjønnsperspektiv og toleranse for mangfold.

Det er også tidligere i år rapportert til JD om arbeidet med menneskehandel, der blant annet NATO har en policy. Dette har også relevans, og det er viktig at vi kobler ulike holdningsmessige og etiske temaer som har med menneskelige relasjoner, identitet, atferd, moral og etikk å gjøre.

Annen aktivitet utover handlingsplanen

Vold mot kvinner i asylmottak

Utlendingsdirektoratet følger opp Amnesty International Norges (Amnesty) rapport om vold mot kvinner i asylmottak.

Utlendingsdirektoratet har forpliktet seg til å sikre at mottaksansatte ved alle mottak mottar opplæring i temaet vold i nære relasjoner. Formålet med en slik opplæring er å sikre ansatte i mottak tilstrekkelig kunnskap som vil sette dem bedre i stand til å avdekke slik vold, og gi utsatte personer adekvat oppfølging. Det er Utlendingsdirektoratets regionkontor som i samarbeid med sine respektive Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har ansvar for å arrangere slike fylkesvise opplæringsseminarer.

Utlendingsdirektoratet har tidligere gitt uttrykk for nødvendigheten av å forbedre de såkalte SOAS-skjemaene (Staff Observation Aggression Scale), skjema for registrering av voldstilfeller der personer knyttet til mottak er involvert. Det er tale om en justering av selve innholdet i skjemaet slik at det bedre fanger opp vold mot kvinner generelt og vold i nære relasjoner spesielt. I tillegg til dette ønsker Utlendingsdirekto-

ratet en forbedring av selve rutineene, og planlegger i den forbindelse å utarbeide et rundskriv vedrørende bruken av skjemaene. Direktoratet ønsker et samarbeid med Brøset kompetansesenter om dette, og den dialogen er opprettet.

Tvangsekteskap faller inn under begrepet vold i nære relasjoner, og Utlendingsdirektoratet er i tråd med regjeringens arbeid opptatt av å opprettholde fokus på dette temaet. I mars 2009 sendte Utlendingsdirektoratet ut et skriv til samtlige ordinære mottak som viser til mottakenes ansvar og arbeid mot denne praksisen, og som gir en del nyttig informasjon om relevante linker og nytt informasjonsmaterieill.

Screening i forbindelse med svangerskapskontroll
Et prøveprosjekt med rutinemessige spørsmål om vold i forbindelse med svangerskapskontroll ble gjennomført i 2008. Målsettingen med prosjektet er å utvikle metoder for avdekking av voldsproblematikk. Prosjektet skal omfatte rutiner og tiltak for samarbeid og oppfølging av den voldsutsatthet som avdekkes. Rapporten "Å spørre om vold under svangerskapskontroll", ble ferdigstilt i juli 2009 og kan lastes ned fra denne siden: <http://www.nkvts.no/Pages/Index.aspx>

Lovfesting av krisesentertilbudet

Lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova) ble vedtatt i juni 2009, se odelstingsproposisjon nr. 96 (2008-2009), og trådte i kraft 1. januar 2010.

Loven tydeliggjør at det er et offentlig ansvar å sørge for at personer som er utsatt for vold i nære relasjoner, får vern, hjelp og oppfølging. Kommunene har fått ansvaret for å sørge for et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn. En viktig grunn til at kommunene får ansvaret for å gi et krisesentertilbud er at det skal bedre samarbeidet mellom de nødvendige akutttiltakene og den mer langsiktige oppfølgingen som mange av de voldsutsatte har behov for.

Når det gjelder innholdet i krisesentertilbudet, bygger loven i stor grad på det tilbudet som i dag blir gitt av krisesentrene. Det har vist seg å være et godt tilbud for kvinner utsatt for vold i nære relasjoner. Tilbudet inkluderer heldøgns telefontjeneste, et trygt foreløpig botilbud, et tilbud for dagbrukere, rettledning og nødvendig hjelp til å ta kontakt med andre og mer spesialiserte tjenester, og oppfølging i en reetableringsfase. Det skal fremdeles være et lavterskeltilbud, gratis for brukerne og et sted der en kan regne med bli mottatt uten forhåndsvarsling eller henvisning.

Lovens forarbeider understreker at en lovfesting spesielt tar sikte på en jevnere kvalitet på tilbudet landet over, en forbedring av tilbudet til barn og å rette

oppmerksomheten mot at menn utsatt for vold i nære relasjoner også kan ha behov for hjelp.

I perioden desember 2009 til mars 2010 gjennomføres det regionale samlinger om krisesenterloven for kommuner og krisesentre i 10 regioner. Her informeres det om innholdet i krisesenterloven og kommunenes ansvar, finansieringen av krisesentertilbudet i overgangsåret 2010 og fra 2011, etc. Samarbeid mellom kommunene vektlegges.

Rundskriv fra Riksadvokaten om familievold

Riksadvokaten ga 23. juni 2008, ut et rundskriv om familievold. Rundskrivet gir retningslinjer for behandlingen av slike saker og er et ledd i arbeidet med å bedre politiets og påtalemyndighetens innsats mot vold i nære relasjoner.

FNs kvinnediskrimineringskonvensjon

I juni 2009 ble konvensjonen innlemmet i menneskerettsloven. Regjeringen har med dette oppfylt et viktig løfte fra Soria Moria-erklæringen om å styrke kvinners rettigheter.

Risikovurdering

Som et ledd i det forebyggende arbeidet, og identifisering av risikofaktorer for framtidig vold, skal det igangsatt to pilotprosjekter i Oslo og Follo politidistrikt, med utprøving av registreringsverktøyet SARA-PV (Spousal Assault Assessment Guide-Police Version). Verktøyet skal benyttes for å kartlegge og vurdere risikoen for fremtidig partnervold. Prosjektgruppen arbeider for tiden med prosjektplanlegging og fremdriftsplan.

Omfangsundersøkelse

Det skal foretas en ny nordisk omfangskartlegging av seksuelle overgrep mot barn og familievold etter initiativ fra Nordisk Ministerråd og KRÅD i Norge. Prosjektet er startet opp (2008-2010). Fra norsk side deltar NOVA i undersøkningen med midler fra Barne- likestillings- og intergreringsdepartementet.

Juridisk bistand på krisesentre/Dixi sentre

Ordningen med advokatbistand ved krisesentre/Dixisentre ble utvidet fra 2008 og omfatter nå samtlige krisesentre/Dixi sentre i landet.

Informasjonshefte om barnefordelingssaker med påstand om vold

Barne- likestillings- og integreringsdepartementet gav i juni 2008 ut et nytt informasjonshefte om barnefordelingssaker med påstand om vold. Heftet inneholder psykologfaglig informasjon og retter seg mot dommere, advokater og sakkyndige. Det gis blant annet informasjon om barns reaksjoner på vold, med særlig fokus på situasjoner der barn er vitne til vold mellom foreldrene. I heftet redegjøres det både for voldsutøverens og den voldsutsattes omsorgskompetanse, og det pekes på strukturelle grep for å skape trygghet ved eventuelt samvær. Heftet omtaler også utfordringer ved rettsprosessen. Det omfatter informasjon om valg av sakkyndige, utforming av mandat, samt det sakkyndige arbeidet - både i forhold til hvordan den sakkyndige kan gå fram for å få klarlagt saken, og for dommerens egen vurdering av den sakkyndige utredningen.

Heftet kan hentes på denne adressen: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/barnefordelingssaker-der-det-er-pas-tande.html?id=516391

